

Sotsiaalministeeriumi Strateegiliste Uuringute Programmi 2027. a algava Tegevuse 1 uurimissuund

1. Uurimissuuna nimetus

Sotsiaalhoolekande teenuste tulemuslikkuse hindamine ja Eesti sotsiaalhoolekande teenuste tulevikukorralduse ja -vajaduse prognoosimudeli koostamine

2. Uurimissuuna kirjeldus ja uuritavad probleemid

2.1. Lahendatav probleem

Eesti sotsiaalhoolekandesüsteem seisab silmitsi rahvastiku vananemise, tööelise elanikkonna vähenemise, terviseseisundi muutuste ning tegevuspiirangutega inimeste arvu suurenemisega. Selle tulemusena suureneb vajadus nii pikaajalise hoolduse, kogukonnapõhiste teenuste kui ka erinevate toetavate sotsiaalteenuste järele. See toob kaasa nii teenuste mahu kui ka kulude kasvu ning suurendab survet süsteemi jätkusuutlikkusele. Lisaks kujundab tulevikku ka regionaalne ümberpaiknemine ja elanikkonna koondumine suurematesse keskustesse. See tähendab, et senine ühtlane teenuskorralduse loogika ei pruugi olla tulevikus jätkusuutlik ning suureneb vajadus piirkondlikult diferentseeritud teenusmodelite, koostöövormide ja ressursiplaneerimise järele.

Praegu puuduvad riigil ja kohalikel omavalitsustel ühtsed prognoosimudelid, mis võimaldaksid hinnata tulevast teenusvajadust elukaareüleselt ning siduda demograafilised muutused, tervisenäitajad, teenuste kasutusmustrid, tööjõuvajaduse ja kuluprognoosid terviklikuks juhtimisvaateks. **See piirab võimekust teha pikaajalisi investeerimis-, tööjõu- ja teenuskorraldusotsuseid ning hinnata erinevate poliitikavalikute mõju süsteemi jätkusuutlikkusele.**

Lisaks **puudub süsteemne lähenemine sotsiaalteenuste tulemuslikkuse hindamiseks.** Teenuseid hinnatakse peamiselt osutamise mahu ja kulude, mitte inimeste toimetulekule ja elukvaliteedile avalduva tegeliku mõju kaudu. Seetõttu on piiratud teadmised selle kohta, millised sekkumised on kulutõhusad ja aitavad ennetada abivajaduse süvenemist, **mis omakorda takistab tõenduspõhiste otsuste tegemist, ressursside optimaalset jaotamist ning tulemuspõhiste juhtimismudelite kujundamist.**

2.2. Uurimissuuna eesmärgid

Eesmärk on arendada ja piloteerida terviklikku teaduspõhist raamistikku Eesti sotsiaalhoolekande süsteemi strateegiliseks juhtimiseks, mis hõlmab alauurimissuundi:

- 1) sotsiaalhoolekande tuleviku sihtrühma määratlust;
- 2) sotsiaalhoolekande süsteemi tulevikukorralduse mudelite (sh nt ennetusmeetmed, kogukonna kaasamine, mitteformaalsed sekkumised) võrdlevat analüüsi ja piloteerimist;
- 3) prognoosimudeli väljatöötamist, mis võimaldaks hinnata tuleviku teenuste vajadust elukaareüleselt ja selle piloteerimist;
- 4) sotsiaalteenuste tulemuslikkuse hindamise metoodika väljatöötamist ja piloteerimist, nii tulevikukorraldust kui ka tänast süsteemi arvestades.

Uurimissuuna tulemusena luuakse riigile ja kohalikele omavalitsustele parem võimekus teha tõenduspõhiseid pikaajalisi otsuseid, suunata ressursse mõjusamatesse sekkumistesse ning kujundada tulemuspõhisemat ja jätkusuutlikumat sotsiaalhoolekandesüsteemi.

2.3. Tulemuste rakendamise kohad

Uurimissuuna tulemused on rakendatavad nii riigi tasandil poliitikakujundamises kui ka kohalike omavalitsuste tasandil teenuste planeerimisel ja korraldamisel. Tulemused toetavad

pikaajalist eelarve- ja tööjõu planeerimist, teenuste arendamist ning poliitikameetmete mõjususe ja kulutõhususe hindamist.

Lisaks loovad tulemused aluse andme- ja tulemuspõhisema sotsiaalhoolekande juhtimismudeli kujundamiseks, mis võimaldab hinnata teenuste mõju inimese toimetulekule, elukvaliteedile ja abivajaduse ennetamisele.

Pikemas perspektiivis toetavad tulemused sellise hoolekandesüsteemi loomist, mis on piirkondlikult jätkusuutlik, ennetavam ning fookuses on inimese tegelik toimetulek, elukvaliteet ja hoolduskoormuse vähenemine.

2.4. Minimaalsed ootused rakendatavatele meetoditele alauurimissuundade lõikes

Uuringus kasutatakse kombineeritult nii kvantitatiivseid kui kvalitatiivseid andmeanalüüsi meetodeid.

1) Sotsiaalhoolekande sihtrühma määratlus

Erinevate andmekogude (sh registriandmete) ja uuringuandmete analüüs ning mudeldamine (sh nt mikrosimulatsioonimudelite kasutamine), mis võimaldavad prognoosida mõjutatud sihtrühma suurust erinevate demograafiliste ja sotsiaal-majanduslike trendide põhjal. Dokumendianalüüs, ekspertarvamused, intervjuud, mis aitavad muutusi mõtestada.

2) Sotsiaalhoolekande süsteemi tulevikukorralduse mudelite võrdlev analüüs

Erinevate poliitikastsenaariumide võrdlev analüüs ning nende valideerimine ja piloteerimine, ekspertarvamused, intervjuud.

3) Prognoosimudeli väljatöötamine, mis võimaldaks hinnata tuleviku teenuste vajadust elukaareüleselt ja selle rakendamine

Erinevate andmekogude (sh registriandmete) ja uuringuandmete analüüs ning mudeldamine. Prognoosimudel peab võimaldama Sotsiaalministeeriumil ja teistel osapooltel hinnata teenusevajaduse muutust ajas, sh võrreldavalt nii riigi kui KOV-tasandil ja teenuste ning muude kokkulepitud oluliste tunnuste (nt demograafilised muutused, tervise- ja tegevusvõime näitajad, piirkondlikud eripärad, teenuste kasutusmustrid ning tööjõu kättesaadavus) lõikes. Mudelit tuleb valideerida ja testida erinevate oluliste osapooltega koostöös ja see peaks olema lõpuks üleantav praktiliseks kasutamiseks. Prognoosimudel peab lähtuma etappide 1 ja 2 analüüsi tulemustest.

4) Sotsiaalhoolekande teenuste tulemuslikkuse hindamise metoodika loomine ja rakendamine

Indikaatorite ja mõõdikute süsteemi, andmete kogumise ja analüüsi loogika väljatöötamine ning selle valideerimine ja testimine oluliste osapooltega. Sotsiaalhoolekande teenuste tulemuslikkuse hindamise metoodika loomisel käsitletakse tulemuslikkusena muu hulgas inimese iseseisva toimetuleku, elukvaliteedi ja sotsiaalse osaluse muutust, abivajaduse süvenemise ennetamist, hoolduskoormuse vähenemist ning teenuste kulutõhusust ja jätkusuutlikkust. Süsteemi väljatöötamiseks kasutatakse nii dokumendianalüüsi, teaduskirjandust, rahvusvahelisi kogemusi kui ka andmeanalüüsi.

2.5. Milliste valdkondade eksperte tuleb uurimisrühma kaasata?

Interdistsiplinaarne rühm peab hõlmama sotsiaal- ja tervisevaldkonna eksperte, sotsiaalpoliitika ja rahvastikuprotsesside uurijaid, andmeteadlasi, statistikuid, majandus- ja mõjuanalüüsi eksperte, kellel on kogemusi mõjude ja tulemuslikkuse hindamise, tulevikuprognooside koostamise ning prognoosimudelite arendamisega ning sotsiaalhoolekande praktikud, kohalike omavalitsuste esindajaid ja teenuste korraldajad.

3. Projektiperioodi pikkus: 2027- 2029 a lõpuni (3a), sh:

- 2027.a: alauurimissuunad 1 ja 2 ehk sotsiaalhoolekande sihtrühma määratlus ja sotsiaalhoolekande süsteemi tulevikukorralduse mudelite võrdlev analüüs;

- 2028.a: alauurimissuunad 3 ja 4 ehk prognoosimudeli väljatöötamine, mis võimaldaks hinnata tuleviku teenuste vajadust elukaareüleselt ja sotsiaaltoetuste teenuste tulemuslikkuse hindamise metoodika loomine;
- 2029.a: alauurimissuundade 3 ja 4 ehk prognoosimudeli ja tulemuslikkuse hindamise süsteemi valideerimine ja piloteerimine.

4. **Projektitoetuse maksimaalne aastane eelarve:** 150 000€ aastas x 3 a on 450 000€.
5. **Uurimissuuna kontaktisikud:** Sirlis Sõmer-Kull, Gerda Kiipli-Hiir, Marion Rummo ja Marion Pajumets